

LA POLÍTICA TRIBUTÀRIA DEL TRIENNI LIBERAL (1820-1823). L'EXEMPLE DE LA SUBDELEGACIÓ DE VILAFRANCA

RAMON ARNABAT I MATA

Aquest article pretén analitzar la política tributària del trienni liberal (1820-23), a partir del cas concret de la subdelegació d'hisenda de Vilafranca (que geogràficament correspon al corregiment del mateix nom).

Una política tributària que afectà de manera desigual els diferents pobles, discriminant els més petits, i els més agrícoles, la qual cosa, sens dubte, contribuí a incrementar les files dels reialistes.

LA POLÍTICA TRIBUTÀRIA DEL TRIENNI LIBERAL (1820-1823). L'EXEMPLE DE LA SUBDELEGACIÓ DE VILAFRANCA

I. CONTEXT SOCIO-ECONÒMIC DEL PENEDES A PRINCIPIS DEL SEGLE XIX

1) La distribució de la població

Hem agafat com a marc geogràfic de referència per fer aquest treball sobre la política tributària del trienni liberal la subdelegació d'Hisenda de Vilafranca, que ve a ésser el que abans era el corregiment del mateix nom.

Tenim dificultats per precisar la població d'aquesta subdelegació, a principis del segle XIX. Sovint, les dades que ens ofereixen les diferents fonts, i que estan sintetitzades en el quadre 1, presenten diferències notables.

La font utilitzada per avaluar la població han estat les dades que ofereix la comissió encarregada de la nova divisió territorial,⁽¹⁾ que són les que s'utilitzaren per fer la distribució de la contribució durant el trienni.

A l'hora d'analitzar aquest quadre cal tenir present que se cita el nombre de veïns, i no el d'habitants. Si volguéssim aproximar-nos al nombre d'aquests, hauríem de multiplicar cada veí per cinc (segons l'ús de l'època).

De les dades d'aquest quadre podem extreure algunes

conclusions sobre la població:

- 1.- La població del corregiment de Vilafranca seria de 14.533 veïns (72.665 habitants), que representaria un 7,9% del total de Catalunya.
- 2.- Els 102 pobles representen el 4,7% del total de Catalunya, que dóna una xifra de 142 veïns per poble, superior a la mitjana catalana de 85.
- 3.- La població es concentra en els pobles mitjans (de 51 a 250 veïns) i els grans (més de 251 veïns). Així, la població dels mitjans representa el 34,7 del total i la dels grans el 57,6, mentre la dels pobles petits (fins a 50 veïns) només representen el 8,3.

QUADRE I

Quadre resum de la distribució de la població de la subdelegació de Vilafranca, segons el padró de 1919

Veïns de	Nombre de pobles		%	Nombre de veïns		%	Mitjana veïns/poble
1 a	10	6	5,9	47	0,3	8	
11 a	25	13	12,7	247	1,7	19	
26 a	50	25	24,5	917	6,3	37	
51 a	100	24	23,5	1.813	12,5	76	
101 a	250	21	20,6	3.215	22,2	153	
251 a	500	8	7,8	2.766	19,1	346	
500 a	1.000	2	1,9	1.405	9,6	703	
+ de	1.000	3	2,9	4.123	28,9	1.374	
TOTAL		102	100	14.533	100	142,5	

Catalunya:	2.148 pobles	183.283 veïns	85 veïns/poble
% Part Vila/Catal:	2,4	4,3	178
% Cor. Vil./Cat.	4,7	7,9	167

Elaboració pròpia a partir de ADB, Lligalls, 20, 23 i 24.

Hem seleccionat uns quants pobles i viles per seguir l'evolució de la política tributària durant el trienni. Aquests pobles i viles són, al nostre parer, representatius de la diversitat socio-demogràfica de la Subdelegació de Vilafranca.

Respecte del nombre de veïns, tenim representats tots els grups del quadre I: de 1 a 25 veïns, LES CABANYES (18 veïns); de 26 a 50, SANTA FE (42); de 51 a 100, CANYELLES (68), OLESA DE BONESVALLS (81), i SANTA MARGARIDA (66); de 101 a 250, CARME (169), FONT-RUBÍ (104), GELIDA I ORTONS (151), LA LLACUNA (200), i SANT PERE DE RIUDEBITLLES (225); de 251 a 500, CAPELLADES (488), SANT QUINTÍ (317) i SANT SADURNÍ (267); de 501 a 1.000, EL VENDRELL (653) i VILAFRANCA (752); i més de 1.000, SITGES (1.154).

Respecte del tipus d'activitat econòmica predominant,⁽²⁾ si bé a tot arreu continua essent l'agricultura, bàsicament el conreu de blat, llegums i vinya, i en menys importància de l'olivera, tenim uns pobles en els quals l'activitat industrial i comercial té un pes superior a la mitjana catalana, com són els casos de CARME (fàbriques de paper, draps bastos i filats de cotó), CAPELLADES (fàbriques de paper, filats i teixits de cotó, draps i aiguardent), SANT QUINTÍ (fàbriques de teixits i de paper) i SITGES (marineria i boteria); un altre grup de pobles té taxes d'activitat semblants a la mitjana (o fins i tot, lleugerament, superiors), com SANT SADURNÍ (fàbriques d'aiguardent), LA LLACUNA, VILAFRANCA (blanqueries i fàbriques d'aiguardent), OLESA de BONESVALLS, GELIDA I ORTONS (fàbriques de paper en el cas de Gelida), i EL VENDRELL (fàbriques d'aiguardent i boteria); i el tercer grup seria format per aquells pobles en els quals l'activitat industrial i comercial és inferior a la mitjana catalana, com LES CABANYES, SANTA FE, CANYELLES, SANTA MARGARIDA I FONT-RUBÍ.

Tenim representats a la mostra, doncs, els dos factors que més condicionaven la política tributària a l'Antic Règim i les noves societats liberals: el nombre de veïns i la distribució d'activitats econòmiques. Ja que per una banda era tradicional que els pobles amb menor nombre d'habitants es veiessin amb una major tributació (ja que es gravava la terra i no el nombre de veïns) i, per l'altra banda, tant l'Antic Règim com les noves

societats liberals foren incapaces de gravar correctament les noves activitats industrials i comercials.

2) La situació econòmica

a) CONTEXT GENERAL

L'antic corregiment de Vilafranca, seguint la proposta que fa Pierre Vilar,⁽³⁾ de la divisió de Catalunya en tres grans blocs socio-econòmics, podríem incloure'l a cavall del primer i el segon. Dins el primer, és a dir dins d'aquelles àrees plenament modernitzades, en les quals les transformacions experimentades per l'economia sota la influència, sobretot, dels mercats exteriors, tenien un caràcter irreversible, i havien modelat un medi social nou, en oberta ruptura amb el gènere de vida tradicional, hi podríem incloure Sitges i el seu contorn.

Dins el segon, és a dir aquelles àrees intermèdies, caracteritzades per la coexistència i la pugna entre les velles i noves relacions socials, entre les velles i noves formes de vida, hi inclouríem la major part del corregiment, ja que si per una part hi ha viles manufactureres, com Capellades i Sant Quintí, o importants centres comercials com Vilafranca, i el Vendrell, per l'altra, la major part de pobles del corregiment només viuen els canvis de retruc, i segueixen sovint les formes tradicionals de vida.

Si bé aquesta diferenciació és excessivament esquemàtica, sí que ens permet tenir una visió general d'aquest antic corregiment, convertit ara en subdelegació d'Hisenda. Cal tenir present que a principis de segle encara no s'havia donat la gran expansió de la vinya, ja que aquesta convivia, en peu d'igualtat, amb el conreu dels cereals i el policultiu. No serà fins a partir de la dècada dels 40 quan el vinyar prendrà l'embranchida. Cosa per altra banda normal, si tenim en compte que aquests primers anys del segle vénen caracteritzats per les diverses confrontacions armades (guerra del francès, aixecaments reialistes, guerra dels malcontents i primera guerra carlina).

No cal dir que la immensa majoria de la població treballava i

vivia del camp. Els nuclis comercials (Vilafranca, Sitges i Igualada, sobretot), i manufactures (a la conca de l'Anoia i el Riudebitlles, sobretot del sector tèxtil i paperer), tot i ésser importants, no eren majoritaris. Notem ja, però, a principis del XIX (continuació de la represa de la segona meitat del XVIII), una certa especialització vinícola, sobretot a la zona del que després serà l'Alt Penedès i el Garraf. Especialització que implica producció per a un mercat interior i exterior, ja sigui en forma de vi o d'esperit.

b) EL PERÍODE 1814-1820

Aquest període, en el qual torna l'absolutisme (encarnat de nou en Ferran VII), després del període de les Corts de Cadis, s'emmarca dins d'una crisi social, econòmica i política aguda en la

*Acte del jurament de la Constitució de 1812 pel rei Ferran VII
el dia 19 de juliol de 1820.*

qual conflueixen diferents factors, tal i com observa Josep Fontana.¹⁴⁾ A nivell general, es pot dir que el creixement econòmic del segle XVIII topa amb les traves de l'estructura social i política de l'Antic Règim, i concretament de la monarquia absoluta com a forma de l'Estat.

Per altra banda, la pèrdua de les colònies americanes (i, per tant, de l'important mercat colonial) travà el desenvolupament dels sectors més avançats de l'economia: l'agricultura comercialitzada (vitícola, sobretot) i la manufactura tèxtil. Alhora, això significa una minva en els ingressos de l'estat absolutista, que incrementà els impostos per fer front a la creixent despesa administrativa i al deute públic acumulat.

Les conseqüències d'aquesta situació es deixaren sentir sobre els diferents sectors socials; el clergat per la seva banda no s'adapta a la nova situació en la qual la monarquia absolutista (reforma de Garay) li exigia un augment de la seva contribució a les despeses de l'estat. La pagesia (sobretot els sectors de l'agricultura comercial), veia frenat el seu progrés i, davant la davallada dels preus que va fer baixar el del gra en un 60% de 1817 a 1821, i en un 50% el del vi de 1815 a 1820,¹⁵⁾ l'única perspectiva era la misèria. La burgesia, davant la crisi per la manca de mercats exteriors, i la manca d'un important i integrat mercat interior, optà, després de l'aliança tàcita que havia mantingut amb l'antic règim, per canviar aquest pel nou estat liberal. Per últim, la noblesa es dividirà, en aquesta conjuntura, entre els sectors més partidaris d'acceptar un liberalisme moderat, a canvi de mantenir molts dels seus privilegis i, sobretot, la propietat de la terra, i un altre sector contrari a qualsevol reforma, ja que entenen que un cop es faci un pas en aquest sentit després ja no es podrà frenar la transformació. Quant a la monarquia, reflectirà la divisió de la noblesa, entre partidaris de l'antic règim, i partidaris de les reformes liberals.

La greu situació econòmica va facilitar la fallida de l'estat

absolutista, ja que, davant la creixent despesa (reorganitzar l'exèrcit i la marina, sobretot) i l'increment del deute públic, es mostra incapaç de frenar aquest dèficit, ja sigui retallant les despeses o bé augmentant els ingressos tributaris (un cop malmesa la font «miraculosa», fins llavors, de les colònies).

El monarca i determinats sectors de la noblesa intentaren tirar endavant aquesta tímida reforma tributària per pal·liar la greu

QUADRE II

Cadastre de 1817 del corregiment de Vilafranca

Pobles	rals d'ardits	
	Total	Per veí
LES CABANYES	2.064	115
SANTA FE	4.550	108
CANYELLES	6.995	103
OLESA BONESVALLS	4.564	56
SANTA MARGARIDA	15.174	230
CARME	7.595	45
FONT-RUBÍ	12.402	119
GELIDA I ORTONS	17.039	113
LA LLACUNA	13.827	69
ST. PERE RIUDEBITLLES	6.391	28
CAPELLADES	13.424	27
SANT QUINTÍ	12.217	38
SANT SADURNÍ	16.328	61
EL VENDRELL	28.594	44
VILAFRANCA	71.409	95
SITGES	54.919	47
TOTAL SUBDELEGACIÓ		
DE VILAFRANCA	990.236	68
TOTAL CATALUNYA	14.674.442	80
% VILAF./CATALUNYA	6,7	85

crisi de l'estat absolutista espanyol. Vegem què deia el monarca en una circular adreçada a tots els pobles:⁽⁶⁾ sobre els beneficis de la reforma destacava el fet que eliminaria els obstacles que les contribucions provincials representaven al foment i la prosperitat i que s'aconseguiria igualar les despeses amb els ingressos, cosa que faria desaparèixer el deute públic; tot i que el monarca

QUADRE III

Contribució general de 1817 del corregiment de Vilafranca

<u>Pobles</u>	<u>rals d'ardite</u>	
	<u>Total</u>	<u>Per veí</u>
LES CABANYES	2.838	158
SANTA FE	6.261	149
CANYELLES	9.624	142
OLESA BONESVALLS	6.279	77
SANTA MARGARIDA	20.883	316
CARME	10.452	62
FONT-RUBÍ	17.067	164
ST. PERE RIUDEBIT.	8.793	39
GELIDA I ORTONS	7.815	52
LA LLACUNA	6.343	32
CAPELLADES	18.474	38
SANT QUINTÍ	5.604	18
SANT SADURNÍ	22.470	84
EL VENDRELL	39.351	60
VILAFRANCA	98.274	131
SITGES	75.018	64
TOTAL SUBDELEGACIÓ		
DE VILAFRANCA	1.312.731	90
TOTAL CATALUNYA	21.847.014	119
% VILAF./CATALUNYA	6,0	76

reconeixia que això comportaria un increment de la tributació (vegeu el quadre II, referent a la contribució pel cadastre dels anys 1816-17, i el quadre III referent a la contribució general de l'any 1817-18), argumentava que aquest augment seria relatiu, ja que es posarien més béns en contribució que fins llavors havien estat exempts. Les queixes dels pobles davant aquesta nova tributació (i que també recull aquesta circular) se centraven en: l'excessiva desigualtat entre uns i altres pobles per la manca d'una bona base estadística, i el despotisme i constrenyiments dels intendants d'Hisenda per cobrar deutes. Les solucions del monarca eren fer una bona estadística i eliminar part de la burocràcia de l'administració.

Les diferents reformes tributàries que es proposa la monarquia absoluta⁽⁷⁾ no s'arriben a realitzar plenament, però porten el descontentament d'importants sectors de la noblesa i del clergat, alhora que de la pagesia. I, paral·lelament, la recaptació tributària cau.

És en aquest context històric i en aquest marc geogràfic, que més amunt hem intentat descriure, que cal analitzar la política tributària del trienni liberal i les seves repercussions en l'antic corregiment de Vilafranca.

Durant el trienni no mancaren calamitats que posaven en greus dificultats el govern liberal. El gravat mostra l'evacuació del barri de Barceloneta terriblement afectat per l'epidèmia de febre groga de 1821.

II. CONTRIBUCIÓ I TRIENNI LIBERAL (1820-1823)

1) El primer any econòmic (juliol de 1820 a juny de 1821)

Cal assenyalar en primer lloc que molts sectors de la població (sobretot després de l'experiència de la contribució de la monarquia absolutista) associaren el nou règim amb l'abolició de la contribució, i molta gent deixà de pagar-les espontàniament. La caiguda en el recaptament tributari era, però, una constant des de 1817, i l'únic que va ocórrer és que aquesta davallada s'accelerà.

El primer any econòmic es continua cobrant la contribució assenyalada per la monarquia absoluta, i no s'endegà cap reforma tributària. Al contrari, allò que es va fer fou endurir les mesures del govern per poder-la cobrar per força. Malgrat aquestes mesures, el nivell de recaptació era molt baix (del 12% a l'octubre per tot l'estat). A nivell de la subdelegació de Vilafranca, a finals de 1820 la situació era la reflectida en el quadre IV, on podem apreciar que el grau d'impagament era bastant alt, rondant el 40%, i això tenint en compte que el govern liberal decidí, davant la impossibilitat de cobrar-la, d'amnistiar-ne la meitat d'un terç (recordem que la contribució, tant al final de la dècada absolutista com durant el trienni, es cobrava per terços —quatrimestrals— de cada any econòmic, que anava de juliol d'un any a juny de l'altre).

Entre els pobles més endarrerits a pagar llur contribució trobem⁽⁸⁾ els pobles amb una activitat agrícola més important, i que són els que proporcionalment havien de pagar més (quadre V), i entre els que complien més bé llurs obligacions tributàries hi ha aquells en els que l'activitat industrial era més important, i que proporcionalment pagaven menys.

Un altre «focus» de deute de contribucions, el més important, provenia de les antigues classes privilegiades, com la jerarquia eclesiàstica i la noblesa.⁽⁹⁾

Paral·lelament, cal assenyalar que érem en un període de forta crisi agrària, en què els preus havien davallat bastant, i les dificultats d'importants sectors de la pagesia feien materialment impossible complir amb llur tributació. No podia, doncs, el trienni liberal, entrar amb més mal peu a la vida social d'importants sectors del poble. No tan sols no es reformava radicalment la contribució, sinó que, a més, augmentaven els recàrrecs per pagar-la. No hi ha dubte que aquest fou un dels punts claus que expliquen el fort arrelament dels alçaments reialistes entre la pagesia del nostre país.

QUADRE IV

Contribució general de 1820. Situació al mes de desembre

Estado demostrativo del que tiene la contribución general en esta Provincia (Catalunya) con distinción de Partidos en reales de vellón.

<u>Partit</u>	<u>Quota total</u>	<u>Cobrat</u> <u>a 31-XII</u>	<u>%</u>	<u>Deute</u>
Vilafranca	1.330.503	810.646	61	519.857
Total Catalunya	18.374.965	11.850.104	64	6.524.861
% Vilaf./Catalunya	7,2	6,8	95	8

Tampoc el govern no havia tret cap llei sobre els delmes, una altra esperança de bona part de la població, i, quan acabà la collita, molts pagesos deixaren de pagar els delmes, seguint una pràctica que venia de lluny, però que aquests anys s'aguditzà. A l'arxiu judicial de Vilafranca tenim bones mostres d'aquesta conflictivitat,⁽¹⁰⁾ entre les quals destaquen els casos de Canyelles i de Sant Sadurní i les parròquies agregades de Subirats, Lavern i Sant Pau.

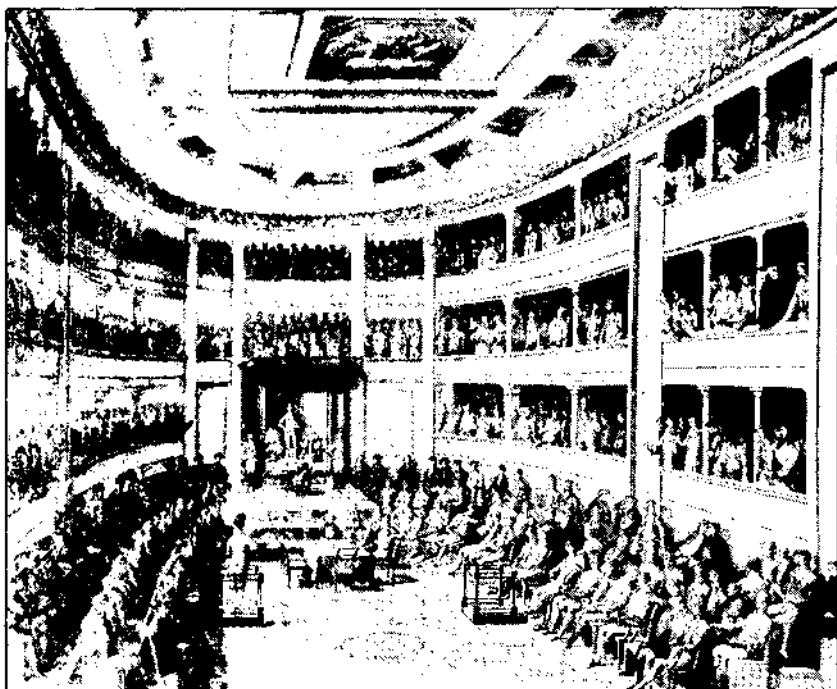
QUADRE V

Contribució general del 1820. Subdelegació de Vilafranca

Pobles	rals d'ardit		Total	%	veí
	General	1.5% desp.			
Les Cabanyes	3.137	47	3.184	0,2	176
Santa Fe	6.082	91	6.173	0,5	147
Canyelles	8.872	133	9.005	0,7	132
Olesa Bonesvalls	6.974	102	7.076	0,6	87
Santa Margarida	19.802	297	20.099	1,6	304
Carme	9.262	139	9.401	0,7	56
Font-rubí	16.225	243	16.468	1,3	158
Gelida i Ortons	20.895	312	21.207	1,7	140
La Llacuna	18.840	297	19.137	1,5	96
S. Pere Riudebit.	7.780	117	7.897	0,6	35
Capellades	17.345	260	17.605	1,4	36
Sant Quintí	15.772	237	16.009	1,3	50
Sant Sadurní	20.270	304	20.574	1,6	77
El Vendrell	35.812	537	36.349	2,9	56
Vilafranca	90.410	1.356	91.766	7,3	122
Sitges	67.855	1.018	68.873	5,5	59
Total subdelegació de Vilafranca	1.237.152	18.482	1.255.634	100	86
Total Catalunya	17.082.976	256.020	17.338.996		95
% Vilaf./Catalunya			7,2		91

Elaboració pròpia a partir de ABD, Lligalls, 47; 35 exp. 2; i 45 exp. 2.

Ni abolició dels delmes ni reforma tributària. Cap de les dues aspiracions claus del poble en aquells moments no satisfieren els liberals, tot i que val a dir que hi havia alguns sectors del liberalisme que tenien bastant clar el problema clau del nou règim, que no era altre que, davant de l'hostilitat d'importants sectors de la noblesa i eclesiàstics, aconseguir una aliança amb la pagesia per tirar endavant les reformes liberals. Però aquests sectors fo-

Litografia d'una sessió de les Corts durant el "trienni liberal".

ren molt minoritaris dins del liberalisme.

Com remarca encertadament Jaume Torras,⁽¹¹⁾ «las reticencias, y en definitiva el continuismo manifestado por los gobiernos liberales, en materia de contribuciones no eran el reclamo más eficaz para interesar en el nuevo régimen a una mayoría de los españoles».

La política (la no política, en realitat) tributària del trienni portà molts conflictes entre els pobles i els organismes del govern liberal, que s'agreujaren durant el segon any econòmic, però també portà conflictes entre pobles, com el cas de la disputa entre el Pla i Lavit, pel repartiment de la contribució.⁽¹²⁾

El problema clau de la contribució era la forma de repartir-la, tant entre els pobles com, després, dins dels pobles, entre els veïns.

Pel que fa a aquesta última, la forma com es distribuï la contribució no fou tan equitativa com calia esperar, ja que cal tenir en compte que els grups que dominaven els ajuntaments liberals eren membres de l'oligarquia local, formada, en el cas de les viles, per alguns grans propietaris, importants comerciants i industrials i sectors benestants de les professions liberals i, en el cas dels pobles, per la pagesia més benestant i els grans propietaris.

Quant a la distribució de la contribució dins de cada poble manquen força estudis que permetin de confirmar aquesta hipòtesi, però aquest no era l'objecte d'aquest article, sinó la distribució entre els diversos pobles (vegeu quadre V).

Respecte d'aquest tema de la distribució per pobles, podem apreciar com la càrrega per veí és més forta en els pobles on l'activitat econòmica quasi exclusiva és l'agricultura (les Cabanyes, Santa Margarida, Font-rubí, Santa Fe, Canyelles, Gelida i Ortons). En tots aquests aquesta càrrega supera, entre un 40 i un 100%, tant la mitjana de la subdelegació com la de Catalunya. Aquí trobem el cas excepcional de Vilafranca (però que es repetirà durant el trienni), on la tributació per veí se situa també en un 30% sobre la mitjana de Catalunya, però cal tenir en compte que Vilafranca té encara una important activitat agrícola dins el seu terme municipal (diferentment dels nuclis del Vendrell i Sitges). Un altre grup seria format per aquells que tenen una contribució per veí semblant a la mitjana de Catalunya (Olesa de Bonesvalls, la Llacuna, Sant Sadurní) on, com hem dit, la relació entre els diferents sectors econòmics és semblant a la mitjana catalana. Per últim, un grup on la contribució per veí és molt més baixa que la mitjana catalana, d'un 30 a un 60% menor (Sitges, el Vendrell, Capellades, Sant Pere de Riudebitlles, Sant Quintí i Carme), on, com hem vist, les activitats comercials i industrials són més importants que a la mitjana de Catalunya.

A nivell de conjunt de la subdelegació, la contribució per veí era, aproximadament, d'un 15% inferior a la mitjana catalana, i això en funció del que hem explicat abans, que el corregiment de Vilafranca ocupava una posició mitjana dins els diferents nivells de desenvolupament socio-econòmic del Principat.

Una altra forma de discriminació tributària era la que afectava

els pobles amb menys veïns, que pagaven més per veï que els que en tenien més. Això s'entén dins del mateix grup dels que hem assenyalat abans.

2) El segon any econòmic (juliol 1821 a juny 1822)

Durant el segon any econòmic esclatà definitivament la conflictivitat relacionada amb la contribució entre molts pobles i el govern liberal, ja que per una banda s'incrementà la pressió tributària i per l'altra s'incrementà també la discriminació que afectava negativament els petits pobles agrícoles (i que coincidí amb la gran empenta que els alçaments reialistes prengueren a bona part del Principat, i que afectà de manera especial el Penedès, on s'aixecaren algunes «partides»). Però, anem a pams.

Per una banda es reduïa el delme a la meitat (mitjançant els decrets de 28 de maig i de 29 de juny de 1821), i per l'altra l'estat i els laics (aquests, naturalment, a canvi d'una indemnització) renunciaven a llurs rendes decimals.

L'Estat pretenia fer front a aquesta minva dels ingressos i augment de despeses (per pagar les indemnitzacions a particulars) mitjançant un augment dels impostos indirectes, com la creació d'un nou impost del registre públic, o els recàrrecs per la venda de la sal, el tabac, el vi, el licor, l'aiguardent, el vinagre, l'oli i la carn, que donarien lloc a l'odiada contribució de Consums (que més avall explicarem). I alhora cobrant plenament la tributació ordinària, que es dividia en tres apartats: territorial (riquesa rústica), cases (referida a les finques urbanes i activitats del comerç), i industrial (o de patents, i que era, com hem vist, la més difícil de controlar).

El procediment que se seguí per llur repartiment fou el següent: primer es distribuï la quantitat de cada branca entre les diverses províncies de la «Nación española» (recordem que Catalunya era una única província, fins a mitjans de 1822). Després era la Diputació de Catalunya l'encarregada de distribuir aquesta quantitat entre els pobles, i en aquesta distribució rau una part important del problema, ja que es realitzà sobre unes bases

imperfectes (la base estadística elaborada per les juntes d'estadística de 1817, de la monarquia absoluta, i el Cadastre); però cap d'aquestes dues bases recollia les diferències entre les tres branques que més amunt hem assenyalat, per la qual cosa s'escaparen de la fiscalització les activitats industrials, comercials i professionals, és a dir les activitats amb què estaven relacionats els grups socials que dominaven el govern liberal i els ajuntaments, afavorint així, de retruc, les viles i pobles on l'activitat industrial o

QUADRE VI

Contribució (Territorial, Cases i Patents) del segon any econòmic (1821-1822) (fet en relació amb el cadastre de 1817)
Subdelegació de Vilafranca

Pobles	rals de velló		Per veí
	Total	% s/Subd	
LES CABANYES	2.199	0,2	122
SANTA FE	4.851	0,4	115
CANYELLES	7.461	0,7	135
OLESA DE BONESVALLS	4.866	0,5	60
SANTA MARGARIDA	16.185	1,5	245
CARME	8.100	0,8	48
FONT-RUBÍ	13.227	1,2	127
GELIDA I ORTONS	18.171	1,7	120
LA LLACUNA	14.748	1,4	74
ST. PERE RIUDEBIT.	6.816	0,6	30
CAPELLADES	14.316	1,4	29
SANT QUINTÍ	13.029	1,2	41
SANT SADURNÍ	17.415	1,6	65
EL VENDRELL	30.498	2,8	47
VILAFRANCA	76.167	7,2	101
SITGES	58.578	5,5	50
TOTAL SUBDELEGACIÓ			
DE VILAFRANCA	1.056.249	100,0	73
TOTAL CATALUNYA	15.779.433		86
% VILAF./CATALUNYA	6.691		85

Elaboració pròpia a partir de ADB, Lligall, 47.

comercial era més important (vegeu la distribució per pobles al quadre VI). Una vegada més es gravava fonamentalment la riquesa agropequària i, per tant, els pobles predominantment agrícoles, ja que es distribuï la contribució entre els pobles de forma proporcional a com pagaven el cadastre l'any 1817.

Es tornava a pagar el Cadastre, però a més es pagava una nova contribució, la de Consums (vegeu quadre VII). La Diputació distribuï aquesta nova contribució entre els pobles en funció també del Cadastre, fet que continuava i agreujava les discriminacions abans assenyalades. Els pobles podien recollir els diners per fer front a aquesta nova contribució de dues maneres: de forma indirecta, arrendant els llocs públics de venda dels productes abans esmentats, o de forma directa, fent un repartiment entre els veïns de forma lineal, no proporcional.

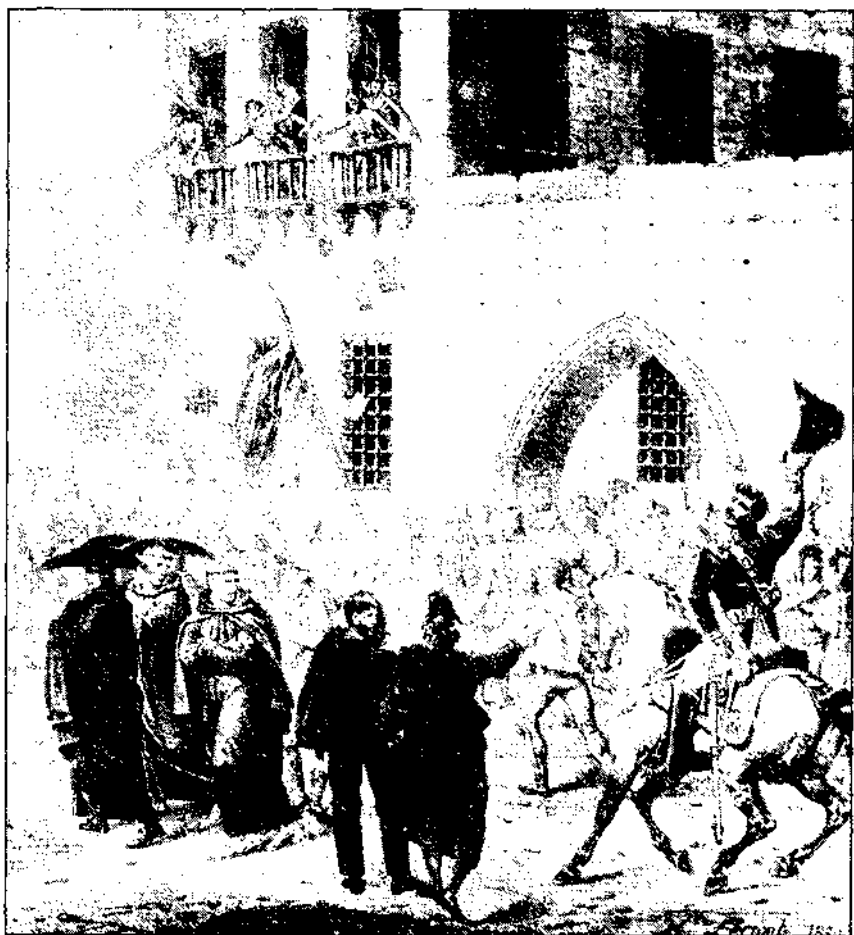
Als pobles hi havia plena consciència que amb el trienni es pagava més que abans, la qual cosa evidentment podem comprovar comparant els quadres III i VIII. Vegem-ne les raons:

a) Quant a la reducció del mig delme, que el govern havia calculat que seria el que s'ingressaria amb la contribució de consums, cal remarcar que els càlculs foren molt optimistes, és a dir que es calculà més d'allò que realment valia el delme que efectivament es pagava en aquells anys, ja que per una banda els preus agrícoles havien baixat molt (i com que aquest es pagava en espècie llur valor havia minvat), i per l'altra el frau en el pagament, des de 1808, era bastant gran. Però, a més, el petit agricultor tenia fortes dificultats per convertir el gra en diners, per la deficient estructura del mercat intern, i pel control que sobre aquest tenien els grans terratinents. Això feia que al final de cada collita anés una gran quantitat de gra al mercat (ja que els petits pagesos no podien esperar a vendre'l més tard, perquè necessitaven els diners per fer front a la seva reproducció i al pagament dels impostos) i que, per tant, els preus baixessin de forma considerable, mentre els grans propietaris podien guardar el gra i vendre'l en l'època que més alts fossin els preus.

Així, la política de canviar una tributació en espècie (el delme), per una en metàl·lic, es realitzà en una conjuntura de l'agricultura espanyola poc favorable per als petits pagesos. Això

va fer que, en realitat, la càrrega tributària, considerada a nivell global, s'incrementés molt, i fes més fàcil la tasca dels agitadors reialistes.

Però, a més, com alguns estudis han demostrat, hi ha raons per pensar que una bona part dels conreadors de la terra continuaven pagant el delme sencer, i els propietaris es quedaven amb la meitat exempta. Per això, els únics beneficiaris d'aquesta mesura foren els grans propietaris, ja que, per la seva part, els colons

Litografia de l'any 1820 de l'assalt a l'edifici de la Inquisició de Barcelona. L'abolició d'aquest tribunal fou un dels objectius primordials dels diputats liberals entre els quals sobresortí el mataroní Antoni Puigblanch.

QUADRE VII

Contribució de consums, segon any econòmic (1821-22)
Subdelegació de Vilafranca

Pobles	rals de velló		Per veí
	Total	% Subdel.	
LES CABANYES	971	0,2	54
SANTA FE	2.141	0,5	51
CANYELLES	3.291	0,7	48
OLESA BONESVALLS	2.147	0,5	26
SANTA MARGARIDA	7.140	1,5	108
CARME	3.574	0,75	21
FONT-RUBÍ	5.836	1,2	56
GELIDA I ORTONS	8.017	1,7	53
LA LLACUNA	6.506	1,4	32
ST. PERE RIUDEBIT.	3.007	0,6	13
CAPELLADES	6.317	1,4	13
SANT QUINTÍ	5.749	1,2	18
SANT SADURNÍ	7.683	1,6	29
EL VENDRELL	13.456	2,9	21
VILAFRANCA	33.604	7,2	45
SITGES	25.844	5,5	22
TOTAL SUBDELEGACIÓ			
DE VILAFRANCA	465.993	100	32
TOTAL CATALUNYA	5.259.811		29
% VILAF./CATALUNYA	8,85		111

Elaboració pròpia a partir de ADB, Lligall, 47.

pagaven el delme sencer i, a més, les noves contribucions.

b) La contribució de consums fou en realitat la contribució menys pagada, i la més odiada per la gent. Com a prova, a l'Arxiu de la Diputació de Barcelona, hi ha diversos lligalls⁽¹³⁾ que contenen les queixes de centenars de pobles contra aquesta contribució, entre elles les d'una dotzena de pobles de la

subdelegació de Vilafranca (Capellades, Sant Llorenç d'Ortona, la Pobla de Claramunt, Pla i Lavit, entre d'altres).

Com hem assenyalat abans, aquesta contribució incrementava la discriminació vers els pobles més petits enfront dels més grans, i dels més agrícoles enfront dels menys agrícoles.

Respecte de la discriminació per nombre de veïns, assenyalarem que als pobles petits, normalment, no hi havia els terratinents o grans propietaris, però sí que hi tenien terres. En canvi, la contribució de consums es pagava entre els veïns que, normalment, eren petits i mitjans pagesos, que pagaven no sols per ells sinó també per la part del gran propietari que vivia en un poble més gran o en una vila. Per l'altra part, el terratinent només pagava pel lloc on residia (encara que tingués terres a altres municipis), i això, de retruc, beneficiava les viles i pobles més grans, ja que allà es concentraven els grans propietaris (posem, com a exemple, Vilafranca, Sitges, el Vendrell). S'establia així una discriminació, ja que es pagava en funció del cadastre (que ja hem vist que era discriminatori envers els pobles més agrícoles, puix que era la propietat territorial el que gravava) i no de les rendes efectives dels veïns de cada poble (vegeu el que pagava cada veí per aquesta contribució al quadre VII).

A això cal afegir el fet que als pobles grans i les viles, normalment els llocs de venda al públic dels articles abans esmentats s'arrendaven, i amb els diners dels arrendaments es pagava tota o una part de la contribució de consums, mentre que als pobles petits això no era possible, o, encara pitjor, en els casos en què els veïns d'aquests pobles comprassin algun d'aquests productes a una d'aquestes viles, estaven pagant, indirectament, la contribució de consums als habitants d'aquesta, i això és fàcil de pensar que pogués succeir en el cas de Vilafranca, Sitges, el Vendrell i Sant Quintí (dels pobles de la nostra mostra) i els pobles de la rodalia.

c) Una altra mesura força impopular, i que el govern retirà poc després de posar-la en pràctica, és la del registre públic, en el qual s'establia un impost sobre les disposicions testamentàries, capitulacions matrimonials, transmissions, etc. La gent era normalment reàcia i contrària a declarar públicament els seus béns, i, a més, la burgesia també reaccionà en contra.⁽¹⁴⁾

Junt amb aquesta contribució general i de consums (vegeu el quadre VIII), els pobles eren gravats amb un 17% dels propis del comú, cosa que evidentment contribuïa a agreujar la situació d'aquests petits pobles agrícoles, en els quals els béns de propis permetien la subsistència de petits pagesos. Hem localitzat nombroses negatives de pobles de la subdelegació de Vilafranca

QUADRE VIII

Contribució total del segon any econòmic (1821-1822) Subdelegació de Vilafranca

Pobles	rals de velló	
	total	Per veí
LES CABANYES	3.170	176
SANTA FE	6.992	166
CANYELLES	10.752	183
OLESA DE BONESVALLS	7.033	86
SANTA MARGARIDA	23.325	353
CARME	11.674	69
FONT-RUBÍ	19.063	183
GELIDA I ORTONS	26.188	173
LA LLACUNA	21.254	106
ST. PERE RIUDEBIT.	9.823	43
CAPELLADES	20.633	42
SANT QUINTÍ	18.778	59
SANT SADURNÍ	25.098	94
EL VENDRELL	43.954	68
VILAFRANCA	109.771	146
SITGES	84.422	72
TOTAL SUBDELEGACIÓ		
DE VILAFRANCA	1.522.242	105
TOTAL CATALUNYA	21.039.244	115
% VILAF./CATALUNYA	7,23	91

Elaboració pròpia a partir de ADB, Lligall, 47

(Capellades, Sant Pau d'Ordal...) a satisfer aquesta contribució comunal.⁽¹⁵⁾

Com a conseqüència de tot això, la recaptació tributària del segon any econòmic es quedà en un 53% del previst i, com molt bé assenyala Jaume Torras: «las reacciones que en la población suscitaba la política tributaria, y la creciente agitación realista, en efecto, no podían dejar de relacionarse de uno u otro modo con el malestar causado por el plan de Hacienda del segundo año económico, que amplió el frente de los potenciales enemigos del régimen. La más aguda contradicción que había enfrentado a los últimos gobiernos absolutistas con la nación volvía a erigirse en escollo donde encallaban ahora los gobiernos constitucionales».⁽¹⁶⁾

Davant d'aquesta resistència a pagar els impostos, l'única solució que emprengué el govern liberal fou augmentar la repressió, donant via lliure als intendants perquè actuessin com volguessin mentre cobressin els endarreriments, mitjançant multes, confiscacions i empresonaments dels batlles i regidors dels pobles morosos, etc. Tot això, seguint una normativa que es dictà per primer cop en 1725, i que més tard aplicaria la monarquia absolutista de Ferran VII.⁽¹⁷⁾

Vegem un exemple en la circular que la Diputació de Tarragona adreça a tots els ajuntaments. «Por desgracia han incurrido los ayuntamientos en general de esta provincia en la nota de morosos acerca del pago de contribuciones, y en particular la de consumos, que muy poco hasta ahora han satisfecho por ella,... Hagan efectivo todos y cualesquiera de los atrasos que tienen esos pueblos desde el 1º de enero de 1820 hasta el dia, de modo que pueda tener la satisfacción de haberse conseguido, y de las disposiciones que tomase para ello, á fin de hacerlo presente a la superioridad en reservamiento de la buena opinión que antes merecian los contribuyentes de esta provincia por puntuales en el pago de sus cupos, y actualmente han perdido por indiferencia y otras causas contrarias a sus deberes».⁽¹⁸⁾

Les queixes dels pobles s'incrementen durant aquest any econòmic; vegeu, com a mostra, la de la Poble de Claramunt, adreçada al cap polític de la Diputació de Barcelona:⁽¹⁹⁾

«La contribución de consumos presenta a primera vista los escollos más peligrosos en que pueda naufragar la equidad que se busca con anelo. Sabido es que gravita unicamente sobre los vecinos y no sobre los terratenientes, y hasta aquí se ha regulado con la contribución general que carga tambien sobre estos; resultando de conseguiente que este Pueblo como lo experimento en el último año económico que concluyo en junio del año pº pº cargó con el señalamiento ó reparto de cinco mil cuatrocientas noventa y dos reales, viente y quatro maravedies que tubo que cubrirse por los solos moradores, cantidad tan desproporcionada a sus propiedades e industria, como que nobajo de dos tercias y un tercio de otra de la contribución general que pesa sobre los vecinos y los terratenientes. Tan exorbitante impuesto cargado sobre el Pueblo de corto vecindario que carece del tráfico de los artículos sugetos al pago de esta contribución, basta para empobrecerle y arruinarle en muy pocos años.

«Como los más de los terratenientes en Pueblos pequeños y de dilatado termino, no habitan en el mismo y si en poblaciones grandes, sucede que apenas contribuyen en estas donde moran, y sus Pueblos cargan con el reparto que se les ha graduado por su extensión, insiguendo lo que pagan por contribución general a la cual estan afectos las tierras de aquellos.

«Esta enorme desproporción les hace sufrir una carga tanto más indebida é insoportable comparativamente con las Poblaciones grandes, cuando que estas con numeroso vecindario y corto territorio abundan en arbitrios para satisfacer su cupo, mediante el consumo de los cinco artículos que nunca es escaso en ellos, y con el cual todos proporcionalmente contribuyen y sufragan aún más de lo preciso para cubrir aquel contingente».

I aquest ajuntament proposà:

«En el seguro concepto de que unicamente las poblaciones grandes son las que tienen el tráfico y grangeria de los cinco artículos, sobre los cuales está impuesta la contribución de consumos, podria V.E. á aquellas como las dos terceras o las tres quartas partes de la indicada contribución, repartiendo la restante con la respectiva proporción entre los Pueblos pequeños, bajo una arreglada clasificación de los mismos, habido merito de mayor o menor riqueza industrial y territorial, con la prevención y facultat á estos para que puedan incluir en el reparto á aquellos terratenientes, que poseyendo en su respectivo término los más de sus

LAMENTOS PATRIOTICOS

LA MUESTRA DE LOS SOLDADOS

DEL BATAILLON PRIMERO DE CATALUNA

afecto, condecorada en 26 de mayo de 1921 por la facción de Merino y sus sucesores.

[illegible]

Por el sol vespertino,
A cualquier hora,
Que solista me he
Por la gente concurrida.
Mas el fisco después
Un número sujeta
No podía hacer tal cosa
En el fondo del asunto
Y así me lo informó
Y me lo dijo en su agita
Y la noche misma
Fue un tiempo a hacer,
Como a los de Calles,
Que ellos me lo han
Por lo que me he
Los Mueños de la pa
y haciendo nada
Y así me lo informó
Y me lo dijo en su agita
Y la noche misma
Fue un tiempo a hacer,
Como a los de Calles,
Que ellos me lo han
Por lo que me he
Los Mueños de la pa
y haciendo nada
Y así me lo informó
Y me lo dijo en su agita
Y la noche misma
Fue un tiempo a hacer,
Como a los de Calles,
Que ellos me lo han
Por lo que me he
Los Mueños de la pa
y haciendo nada

[illegible]

For more information on the Farmington Collection of 12 sets 1825, please see the book
The Farmington Collection of 12 sets 1825, by the author.

bienes, estén avencindados en otras poblaciones mayores, en donde apenas poseen propiedad alguna.

«De este modo parece se conciliarían los intereses de la Hacienda Nacional con el alivio de los Pueblos pequeños, cuyos moradores siendo los mas propietarios y jornaleros, atendida la actual escasez y desgracias que les ha acarreado la facción liberticida que nos aflige, se hallan en la más deplorable y apurada situación, sin tener los mas de que subsistir, cuanto menos para ocurrir la satisfacción de impuestos tan enormes é intolerables á sus fuerzas.

«Eche V.E. una compasiva ojeada sobre estos infelices Pueblos, y solo los verá cubiertos de la más espantosa miseria; aquí se desconoce el lujo y la opulencia, y los funestos efectos de la abrasadora guerra civil resultando infalible del hambre y de la necesidad».

Ens hem permès de reproduir en bona part aquesta carta de l'Ajuntament de la Poble de Claramunt perquè reflecteix amb claredat, i en la boca de les persones que la patiren, aquesta situació. Hi trobem explicades les causes de la discriminació de la contribució de consums, i una possible alternativa (una altra via de desenvolupament de l'estat liberal, diferent a l'empresa pels que detenten el govern), que compaginés la recaptació de la Hisenda Nacional amb el benestar dels pobles (sobretot els agrícoles i petits). Alhora trobem reflectit al final les causes a què atribueixen els aixecaments reialistes: la fam i la necessitat, cosa que, al nostre parer, demostra que no anaven massa desencaminats.

La resposta del cap polític no té pèrdua:⁽²⁰⁾

«queda inútil, superflua, injusta, y odiosa la mayor baja que solicita este Ayuntamiento».

3) El tercer any econòmic (juliol 1822 a juny 1823)

Durant aquest tercer any econòmic, que a més coincidí amb unes collites molt dolentes, s'intentaren un seguit de reformes tributàries per pal·liar els desgavells dels dos anys anteriors, però la situació política ja era molt deteriorada (les partides

realistes eren presents a bona part del Principat, i al Penedès dominaven algunes zones de l'Anoia i del Baix Penedès).

Recordem que aquest any entraren en funcionament les noves diputacions catalanes, una per cada província (tot i que cal assenyalar que no corresponien a la divisió actual, ja que, per exemple, la major part de l'Alt Penedès pertanyia a la província de Tarragona, igualment com la major part de la Subdelegació de Vilafranca).⁽²¹⁾

Tot i així, la distribució de la contribució es realitzà en una reunió conjunta de les quatre diputacions, en la qual es repartiren els 25,9 milions que correspongueren a Catalunya de la següent manera:⁽²²⁾

a) La contribució de consums es repartiria per a cada poble en proporció amb el nombre de veïns del cens de 1819, incrementant-lo en el nombre de veïns que la comissió cregués oportú per aproximar-lo a la realitat, ja que es donava per descomptat un cert grau d'ocultació (ocultació que era molt més possible i àmplia com més gran fos el poble o vila, ja que quedava més dissimulada), ja que aquests recomptes tenien unes finalitats molt clares: o bé servien per fer una lleva, o bé per aplicar-hi la contribució. Així, els pobles més grans van veure incrementada llur proporció de consums, de manera que estigués més d'acord amb la realitat. Per exemple, Vilafranca passa de comptabilitzar 750 veïns (cens de 1819) a 1052 (a efectes de tributació fiscal, ja que es pren com a base d'aplicació de la contribució de consums per a l'any 1822); Sitges, de 1164 a 1455; el Vendrell, de 653 a 816; Igualada, de 1459 a 2043; i dels pobles de la nostra mostra s'incrementen, a més dels abans esmentats, els d'Olesa de Bonesvalls, de 81 a 93; Santa Margarida, de 66 a 76; Font-rubí, de 104 a 120; la Llacuna, de 200 a 230; i Sant Quintí, de 317 a 396.

La resta de la mostra no sofreix variació.

D'aquesta manera, aquest impost s'aproximava més a la realitat del país, tot i que, com hem assenyalat, els pobles grans i viles arrendaven els llocs públics de venda per fer-hi front, i els pobles petits havien de pagar-ho directament. Però, com a mínim, es pagava el mateix per veí (44,5 rals), ja es tractés de poble petit o

gran, de poble més o menys agrícola (vegeu el quadre X, columna de consums).

QUADRE IX

**Contribució del tercer any econòmic (1822-1823) territorial,
cases i patents**

Subdelegació de Vilafranca (pobles de la província de Barcelona)

Pobles	rals de velló							
	A		B	(b)	C	(c)	D	(d)
ABRERA	10.144	(87)	595	(6)	825	(7)	12.989	(3,1)
OLESA BONESVALLS	2.885	(68)	155	(4)	1.170	(28)	4.150	(1,1)
CARME	4.115	(58)	581	(8)	2.417	(34)	7.113	(1,9)
ST. PERE RIUDEBIT.	4.220	(67)	386	(6)	1.710	(27)	6.316	(1,7)
GELIDA I ORTOS	10.383	(67)	884	(6)	4.233	(27)	15.500	(4,1)
LA LLACUNA	10.069	(72)	1.005	(7)	2.958	(21)	14.032	(3,8)
CAPELLADES	5.366	(44)	1.652	(14)	5.179	(42)	12.197	(3,3)
SANT QUINTÍ	6.688	(58)	834	(15)	4.136	(28)	15.028	(4)
SANT SADURNÍ	10.058	(67)	834	(15)	4.136	(28)	15.028	(4)
TOTAL POBLES PROV. DE BARNA, DE LA SUBDELEGACIÓ DE VILAFRANCA	242.112	(65)	32.495	(9)	98.237	(26)	372.844	(100)
TOTAL CATALUNYA	12028.751	(73)	1.520.556	(9)	3.000.000	(18)	16.549.307	(100)
% VILAF./CATAL.	2		2,1		3,3		2,25	

A = Contribució Territorial

B = Contribució Cases

C = Contribució Patents

D = A+B+C

(a) = % A/D

(b) = % B/D

(c) = % C/D

(d) = % D sobre total pobles prov. Barcelona de la subdelegació de Vilafranca

Elaboració pròpia a partir de ADB, Lligall 46, exp. 3

b) La contribució territorial i de cases urbanes es pagaria per separat, però en proporció al cadastre de 1817. En aquest aspecte, continuava la discriminació que hem referit pels dos anys anteriors (vegeu el quadre IX, columnes A i B). Repetim-ho un cop més, els pobles més agrícoles pagaven més, proporcionalment, que els menys agrícoles, i els més petits, més que els grans.

c) La contribució de patents es pagaria a raó del cadastre, afegint-hi les modificacions que pel coneixement de la realitat cregués necessària la comissió encarregada de la seva distribució, i que cal dir que no foren gaires. (Vilafranca i Sitges van veure incrementada en un 25% aquesta contribució). Podem veure-ho en el quadre IX, columna C, on, a més, podem apreciar les diferents proporcions de cada sector econòmic.⁽²³⁾ De totes maneres, s'especificava que l'havien de pagar «todos los individuos nacionales y extranjeros que quieran ejercer arte, oficio, industria o profesión de las comprendidas en la tarifa».⁽²⁴⁾

Podem veure en el quadre X, columna total, que si bé les discriminacions es mantenen, aquestes es redueixen. Així, el grup de pobles que paga per veï per sobre de la mitjana només ho fa en un 25%, mentre que els que pagaven per sota ho fan tan sols al voltant del 30%.

Posteriorment, la distribució entre els veïns, la feia cada ajuntament, i aquí també es produïen fortes disputes. Tenim un exemple molt important en el repartiment de l'Ajuntament de Vilafranca d'una contribució extraordinària per a Catalunya que fixaren les diputacions per fer front a les despeses de la guerra,⁽²⁵⁾ que enfrontà l'Ajuntament amb alguns veïns i sobretot amb el Marquès d'Alfarràs.⁽²⁶⁾

El govern, en aquest tercer any econòmic, aprovà (14 de febrer de 1823) la possibilitat de pagar la contribució endarrerida amb espècies, però aquestes mesures ja arribaven massa tard. A les despeses tributàries ordinàries (i que es repartiren de millor forma, atenuant les desigualtats, aquest any), s'hi afegien les extraordinàries de la guerra, tant per part de l'exèrcit i els milicians liberals com dels reialistes.

QUADRE X

Contribució tercer any econòmic (1822-23): General i de consums

Subdelegació de Vilafranca (pobles de la província de Barcelona)

Pobles	General	%	rals de velló		Total	veí
			Consums	%		
LES CABANYES			802			
SANTA FE			1.871			
CANYELLES			3.028			
OLESA BONESVALLS	4.150	1,1	4.142	1,4	8.292	102
SANTA MARGARIDA			3.384			
CARME	7.113	1,9	7.527	2,5	14.640	87
FONT-RUBÍ			5.344			
GELIDA I ORTOS	15.500	4,1	5.255	1,7	20.755	137
LA LLACUNA	14.032	3,8	10.244	3,3	24.276	121
ST. PERE RIUDEBIT.	6.316	1,7	10.021	3,3	16.337	73
CAPELLADES	12.197	3,3	21.735	7,1	33.932	69
SANT QUINTÍ	11.580	3,1	17.638	5,8	29.218	92
SANT SADURNÍ	15.028	4	14.252	4,7	29.280	110
EL VENDRELL			36.336			
VILAFRANCA			46.846			
SITGES			64.791			
TOTAL SUBDELEG.						
DE VILAFRANCA			740.267			
POBLES PROV. BAR.	372.844	100	305.413	100	678.257	117
TOTAL CATAL	16.549.307		9.340.354		25.889.561	141
% VILAF./CATAL.	2,2		3,3 (7,9)		2,6	83

Nota: % de Vilafranca es refereix als pobles de la prov. de Barcelona.

Elaboració pròpia a partir de ADB, Lligall, 46, expedient, 3 i 4.

ALGUNES CONCLUSIONS

Cal situar la política tributària del trienni liberal en el context històric d'una crisi generalitzada a l'agricultura espanyola, i que provocarà una crisi generalitzada a nivell socio-econòmic, precedida per la fallida de l'estat absolutista, incapaç de frenar el creixement del deute públic.

Quant al context geogràfic, el nostre marc d'anàlisi era la subdelegació de Vilafranca (que corresponia a l'antic corregiment del mateix nom). Una zona que ocupava una posició intermèdia en el conjunt de Catalunya, ja que hi havia llocs on l'economia s'havia modernitzat bastant, d'altres menys, i d'una forma més lenta, i altres en els quals pràcticament no s'havien produït canvis substancials.

En aquest context, els liberals es proposaren els dos primers anys econòmics anivellar les despeses amb els ingressos, i això comportà un increment de la pressió tributària sobre la majoria de la població i, sobretot, sobre la que habitava en pobles petits, majoritàriament agrícoles, com hem pogut veure. I això, perquè es distribuï la tributació, seguint (en aquests dos primers anys) les bases estadístiques de la monarquia absoluta, que gravava sobretot la riquesa agropequària.

La situació s'agreujà durant el segon any econòmic, en el qual s'introduí l'odiada contribució de consums, que féu encara més irritants les desigualtats abans esmentades i que favorí de manera considerable el trencament entre els liberals i una bona part de la pagesia que optà per recolzar les partides reialistes.

Troblem dos nivells on es produeix i reproduïx la discriminació, primer envers els pobles més petits i agrícoles, en fer la distribució per pobles, després dins dels pobles, entre els

QUADRE XI

Resum de la contribució per veí durant el trienni

rals de velló

Pobles	1817 (C)	1817 (G)	1820-21	1821-22	1822-23	1822-23/17
LES CABANYES	123	168	188	176	—	143*
ABRERA	213	293	265	307	352	165
SANTA FE	115	156	157	166	—	144*
CANYELLES	110	151	141	183	—	166*
OLESA BONESVALLS	60	82	93	86	102	170
SANTA MARGARIDA	245	337	324	353	—	144*
CARME	48	66	60	69	87	181
FONT-RUBÍ	127	175	168	183	—	144*
GELIDA I ORTONS	120	55	149	173	137	114
LA LLACUNA	73	34	102	106	121	166
ST. PERE RIUDEBIT.	30	42	37	43	73	243
CAPELLADES	29	40	38	42	69	238
SANT QUINTÍ	40	19	53	59	92	230
SANT SADURNÍ	65	89	82	94	110	169
EL VENDRELL	47	64	60	68		145*
VILAFRANCA	101	140	130	146		145*
SITGES	50	68	63	72		144*
SUBDELEGACIÓ	72	96	92	105	117(*)	161(*)
CATALUNYA	85	127	95	115	141	166

* En aquests casos el càlcul s'ha realitzat l'any 1821-22.

(*) Es refereix només als pobles de la subdelegació que pertanyien a la província de Barcelona.

1817 (C) = Contribució per cadastre; 1817 (G) = Contribució General després de les reformes de Garay.

veïns, ja que els sectors que dominaven els ajuntaments, encarregats de fer la distribució, pertanyien a l'oligarquia local i, naturalment, ho feien al seu favor.

Pel que fa a aquests dos primers anys econòmics, a nivell de la subdelegació de Vilafranca, hi ha tres grans grups, quant a la tributació. Un primer grup format per aquells pobles que paguen per veí més d'un 60% per sobre de la mitjana de la subdelegació, i més d'un 50% sobre la mitjana catalana. Són els pobles on l'activitat agrícola és predominant, per no dir quasi absoluta. Les Cabanyes, Santa Fe, Canyelles, Santa Margarida, Font-rubí, Gelida i Ortons. Un segon grup format per aquells pobles que paguen per veí lleugerament per sobre o per sota de la mitjana, tant de la subdelegació com de la catalana, són els pobles en què l'activitat agrícola, tot i continuar essent predominant, no és tan important com en els anteriors. Són Olesa de Bonesvalls, la Llacuna i Sant

El Baró d'Eroles capitost dels voluntaris catalans Realistes fou tingut per molts pagesos de la muntanya i artesans de les zones rurals com un defensor de les famílies humils amenaçades per la revolució industrial estimulada pel liberalisme.

Sadurní. Entre aquest grup i el primer tindríem el cas especial de Vilafranca, que paga per veí un 40% per sobre de les mitjanes esmentades. Un tercer grup seria el format per aquells pobles i viles en què les activitats comercials i industrials són ja importants en el conjunt de llur economia, i que paguen per veí quantitats inferiors en un 30% (com a mínim) a les mitjanes esmentades. Són Carme, Sant Pere de Riudebitlles, Capellades, Sant Quintí, el Vendrell i Sitges.

Per al tercer any econòmic s'emprengueren unes mesures per pal·liar les discriminacions esmentades: la possibilitat de pagar els endarrerits amb espècies; distribuir la contribució de consums d'acord amb la població, i no amb el cadastre; la tímida reforma de la contribució general, distribuint-la en tres rams i incrementant la tributació dels pobles més grans i més industrialitzats... Però aquest conjunt de mesures arribava massa tard. Un bon sector de la pagesia no pagava les contribucions i estava recolzant els reialistes; i, a més, a causa de la guerra, s'incrementà la tributació extraordinària, tant d'un bàndol com de l'altre...

A nivell de la subdelegació, podem apreciar en aquest tercer any econòmic una atenuació de les discriminacions. Així, el grup de pobles que hem assenyalat que pagaven per sobre de la mitjana ho feien tan sols en un 20-25%; el grup del mig restava igual, és a dir pagant d'acord amb la mitjana; i el tercer grup continuava pagant menys que la mitjana, però ja no tan menys, al voltant d'un 20% per terme mig.

Aquesta política tributària, doncs, lluny d'apropar importants sectors de la pagesia als liberals, el que va fer fou abocar-los a les files dels alçats reialistes. I si bé és cert que durà molt poc l'obra de govern dels liberals i que aquesta es realitzà en el context d'una crisi generalitzada de l'agricultura, no ho és menys que no intentaren canvis importants en el sistema de tributació que poguessin afavorir la major part de la població (quadre XI). I és que els liberals del trienni volgueren fer la revolució liberal des de dalt, marginant el poble, i pactant amb importants sectors de les classes dominants de l'antic règim, garantint-los el més important: la transformació de llur propietat compartida en una propietat absoluta, privada. I aquests sectors difícilment podrien tirar endavant una política tributària favorable a la major part de la població.

Restablerta la monarquia absoluta, sobrevingué una terrible repressió, representada per aquest gravat on hom veu uns reus polítics penjats en grup a la forca, a l'esplanada de la Ciutadella de Barcelona, sota la vigilància dels mossos d'esquadra.

Si bé és cert que una part important de la pagesia recoïzà els reialistes (i aquí caldria revisar molts tòpics sobre aquest aixecament, i englobar-lo dins els moviments socials que es produïren arreu d'Europa, a rel de la dissolució de la comunitat rural, per la penetració de les relacions capitalistes), també ho és que sectors d'aquesta recolzaren els liberals, i plantejaren alternatives que combinaven l'equilibri pressupostari amb una recaptació més justa, i n'és un exemple molt clar la carta que hem reproduït de l'Ajuntament de la Pobla de Claramunt.

NOTES

(1) Arxiu de la Diputació de Barcelona (ADB). Lligall núm. 24.

- (2) Les dades que vénen a continuació han estat extretes de VICENTE DE FRIGOLA. «Relación de pueblos de que consta el Principado de Cataluña...» Barcelona, 1824. Dades que m'ha facilitat, desinteressadament, ANTONI SEGURA I MAS, a qui agraeixo aquest detall.
- (3) P. VILLAR. «Catalunya dins l'Espanya moderna». Vol. III, pp. 625-656.
- (4) J. FONTANA. La quiebra de la monarquía absoluta 1814-1820.
- (5) J. TORRAS. *Los alzamientos realistas en Catalunya*, pàg. 447.
- (6) ADB. Lligall núm. 17.
- (7) J. FONTANA. Ob. citada, pp. 289-384.
- (8) ADB. Lligall núm. 36.
- (9) J. TORRAS. Ob. citada, pàg. 107.
- (10) Arxiu Judicial de Vilafranca del Penedès. Processos del segle XIX. Caixes XVI a XX.
- (11) J. TORRAS. Ob. citada, pàg. 110.
- (12) ADB. Lligall núm. 44.
- (13) ADB. Lligalls núms. 35 i 36, sobretot.
- (14) J. TORRAS. Ob. citada, pàg. 139.
- (15) ADB. Lligalls núms. 36 i 46.
- (16) J. TORRAS. Ob. citada, pàg. 124.
- (17) ADB. Lligall núm. 36.
- (18) ADB. Lligall 169.
- (19) ADB. Lligall núm. 47.
- (20) *Ibidem*.
- (21) ADB. Lligall núm. 24.
- (22) ADB. Lligall núm. 46.
- (23) Només hem localitzat les dades corresponents als pobles de la província de Barcelona.
- (24) ADB. Lligall núm. 46.
- (25) ADB. Lligall núm. 85.
- (26) *Ibidem*.
-